

Opiskelijavaihdosta kansainvälistyville työurille – yhdenvertaisten mahdollisuuksien opintopolku?

Eurostudent VI -tutkimuksen artikkelisarja

Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisu 2017:31

Leena Penttinen, Toni Kosonen & Mira Tuononen

Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2017:31

Opiskelijavaihdosta kansainvälistyville työurille – yhdenvertaisten mahdollisuuksien opintopolku?

Eurostudent VI -tutkimuksen artikkelisarja

Leena Penttinen, Toni Kosonen & Mira Tuononen

*Suomi
Finland*
100

Opetus- ja kulttuuriministeriö

ISBN Nid.: 978-952-263-488-7

ISBN PDF: 978-952-263-489-4

Taitto: Valtioneuvoston hallintoyksikkö, Julkaisutuotanto, Marianne Laune

Kannen kuva: Velhot Photography Oy / Riku Isohella

Helsinki 2017

Kuvailulehti

Julkaisija	Opetus- ja kulttuuriministeriö	28.6.2017	
Tekijät	Leena Penttinen, Toni Kosonen & Mira Tuononen, Itä-Suomen yliopisto. Toimittaja Johanna Moision, opetus- ja kulttuuriministeriö.		
Julkaisun nimi	Opiskelijavaihdosta kansainvälistyville työurille – yhdenvertaisten mahdollisuuksien opintopolku? Eurostudent VI -tutkimuksen artikkelisarja		
Julkaisusarjan nimi ja numero	Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2017:31		
Diaarinumero	OKM/55/240/2015	Teema	Koulutus
ISBN painettu	978-952-263-488-7	ISSN painettu	1799-0343
ISBN PDF	978-952-263-489-4	ISSN PDF	1799-0351
URN-osoite	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-489-4		
Sivumäärä	37	Kieli	suomi
Asiasanat	korkeakoulutus, kansainvälistyminen, liikkuvuus		
Tiivistelmä	<p>EUROSTUDENT VI -tutkimus toteutettiin Suomessa internetkyselynä otokseen valikoituneille 24 000 korkeakouluopiskelijalle keväällä 2016. Tutkimus on osa kansainvälistä EUROSTUDENT-hanketta, jota vetää DZHW - German Centre for Higher Education Research and Science Studies, ja jota rahoittaa Euroopan unioni Erasmus + -ohjelmasta. Tutkimushankkeesta vastaa Suomessa opetus- ja kulttuuriministeriön korkeakoulu- ja tiedepolitiikan osasto, tiedonkeruusta ja aineistojen käsittelystä Tilastokeskus.</p> <p>Uusimman EUROSTUDENT-tutkimuksen tuloksia on tarkoitus saada aiempaa paremmin kansalliseen käyttöön osana pääministeri Sipilän hallituksen korkeakoulutuksen kehittämisen kärkihanketta. Tästä syystä opetus- ja kulttuuriministeriö pyysi keväällä 2016 artikkeliehdotuksia korkeakoulututkijoilta EUROSTUDENT-aineistosta. Käsillä oleva artikkeli on kolmas EUROSTUDENT VI –artikkelisarjassa julkaistava tutkimus.</p> <p>Penttisen, Kososen ja Tuonosen artikkelissa tarkastellaan korkeakouluopiskelijoiden kansainvälisen liikkuvuuden ja liikkuvuussuuntautuneisuuden yhteyttä sosiaaliseen taustaan sekä työelämäorientaatioon ja tulevaisuusnäkyymiin. Yli puolet vastaajista arvioi nykyisen koulutusohjelmansa antavan vähintään melko hyvän osaamisen sekä kotimaisille että kansainvälisille työmarkkinoille. Kansainvälisten työmarkkinoiden valmiuksien suhteen liikkumisorientoituneet arvioivat koulutuksensa antaman osaamisen paremmaksi kuin ei-liikkuvat. Matalamman koulutustaustan perheistä tulevat liikkuvuusorientoituneet opiskelijat hyötyvät kansainvälistymisestä ja vaihtokokemuksista, minkä myötä tulokset tähdentävät kaikkien opiskelijaryhmien liikkuvuuden edistämisen tukemisen merkitystä tasa-arvon toteutumisen näkökulmasta.</p>		
Kustantaja	Opetus- ja kulttuuriministeriö		
Painopaikka ja vuosi	Lönnberg Print & Promo, 2017		
Julkaisun jakaja/myynti	Sähköinen versio: julkaisut.valtioneuvosto.fi Julkaisumyynti: julkaisutilaukset.valtioneuvosto.fi		

Presentationsblad

Utgivare	Undervisnings- och kulturministeriet	28.6.2017	
Författare	Leena Penttinen, Toni Kosonen & Mira Tuononen, Östra Finlands universitet. Redaktör Johanna Moisio, undervisnings- och kulturministeriet.		
Publikationens titel	Från studentutbyte till internationell karriär – studiestig för jämlika möjligheter? Artikelserie i undersökningen Eurostudent VI		
Publikationsseriens namn och nummer	Undervisnings- och kulturministeriets publikationer 2017:31		
Diarienummer	OKM/55/240/2015	Tema	utbildning
ISBN tryckt	978-952-263-488-7	ISSN tryckt	1799-0343
ISBN PDF	978-952-263-489-4	ISSN PDF	1799-0351
URN-adress	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-489-4		
Sidantal	37	Språk	finska
Nyckelord	högskoleutbildning, internationalisering, mobilitet		
Referat	<p>Undersökningen EUROSTUDENT VI genomfördes i Finland som en webbenkät riktad till urvalet av 24 000 högskolestuderande våren 2016. Undersökningen utgör en del av det internationella projektet EUROSTUDENT som leds av DZHW – German Centre for Higher Education Research and Science Studies och som finansieras av Europeiska unionens program Erasmus +. I Finland ansvarar undervisnings- och kulturministeriets högskole- och vetenskapspolitiska avdelning för forskningsprojektet, medan Statistikcentralen ansvarar för insamlingen av information och hanteringen av materialet.</p> <p>Resultaten av den nyaste EUROSTUDENT-undersökningen kommer att i högre grad än tidigare utnyttjas nationellt i anslutning till spetsprojektet för utvecklingen av högskoleutbildningen i statsminister Sipiläs regering. Därför bad undervisnings- och kulturministeriet våren 2016 om artikelförslag av högskoleforskare om EUROSTUDENT-materialet. Denna artikel är den tredje i artikelserien EUROSTUDENT VI.</p> <p>I artikeln av Penttinen, Kosonen och Tuononen granskas högskolestuderandenas internationella mobilitet och deras benägenhet till mobilitet i relation till deras sociala bakgrund och arbetslivsriktning samt framtidsutsikter. Över hälften av svarandena ansåg att deras nuvarande utbildningsprogram ger en relativt bra kompetens för både den finska och internationella arbetsmarknaden. När det gäller kompetensen med tanke på den internationella arbetsmarknaden anser de mobilitetsorienterade att den kompetens som deras utbildning ger är bättre än deras som inte är villiga att flytta. Mobilitetsorienterade studerande från familjer med en lägre utbildningsbakgrund gynnas av internationalisering och utbyteserfarenheter, och därför tyder resultaten på att det är viktigt att främja alla studerandegrupperns mobilitet med tanke på jämställdheten.</p>		
Förläggare	Undervisnings- och kulturministeriet		
Tryckort och år	Lönberg Print & Promo, 2017		
Distribution/ beställningar	Elektronisk version: julkaisut.valtioneuvosto.fi Beställningar: julkaisutilaukset.valtioneuvosto.fi		

Description sheet

Published by	Ministry of Education and Culture		28.6.2017
Authors	Leena Penttinen, Toni Kosonen & Mira Tuononen, University of Eastern Finland. Edited by Johanna Moisio, Ministry of Education and Culture.		
Title of publication	International careers via student exchange – study path of equal opportunities? Eurostudent VI article series		
Series and publication number	Publications of the Ministry of Education and Culture, Finland 2017:31		
Register number	OKM/55/240/2015	Subject	Education
ISBN (printed)	978-952-263-488-7	ISSN (printed)	1799-0343
ISBN PDF	978-952-263-489-4	ISSN (PDF)	1799-0351
Website address (URN)	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-489-4		
Pages	37	Language	Finnish
Keywords	higher education, internationalisation, mobility		
<p>Abstract</p> <p>The EUROSTUDENT VI survey was conducted in Finland in spring 2016 using an online questionnaire sent to a sample of 24,000 higher education students. The survey was part of the international EUROSTUDENT project led by the DZHW - German Centre for Higher Education Research and Science Studies and funded by the European Union under the Erasmus + programme. In Finland, the research project is coordinated by the Ministry of Education and Culture's Department for Higher Education and Science Policy, while the collection and processing of data is handled by Statistics Finland.</p> <p>As part of the key project on developing higher education of Prime Minister Sipilä's Government, the latest EUROSTUDENT survey results are to be used more efficiently at the national level. Consequently, the Ministry of Education and Culture requested higher education researchers to submit proposals for articles based on the EUROSTUDENT data. This article is the third report published in the EUROSTUDENT VI article series.</p> <p>The article by Penttinen, Kosonen and Tuononen examines how higher education students' international mobility and mobility orientation are connected to their social backgrounds, working life orientation and future prospects. More than half of the students assessed that their degree programme provides them with at least fairly good skills for both domestic and international labour markets. In regard to readiness to enter the international labour market, mobility-oriented students assessed the competences provided by their degree programme to be higher than the students who were not mobility-oriented. Mobility-oriented students who come from families with lower education background benefit from internationalisation and exchange experiences, which means that it is important, from the equality perspective, to support and promote mobility among all student groups.</p>			
Publisher	Ministry of Education and Culture, Finland		
Printed by (place and time)	Lönnerberg Print & Promo, 2017		
Distributed by/ publication sales	Online version: julkaisut.valtioneuvosto.fi Publication sales: julkaisutilaukset.valtioneuvosto.fi		

Sisältö

Tiivistelmä	9
Johdanto	11
Tutkimustehtävä	15
Aineisto ja menetelmät.....	15
Aineiston analyysi.....	17
Tulokset	19
Ketkä ovat liikkuvuusorientoituneita?	19
Työelämäorientaation yhteys sosiaaliseen taustaan ja liikkuvuusorientaatioon	22
Luottamus työllistymiseen tulevaisuudessa.....	23
Koulutuksen antama osaaminen työmarkkinoilla kotimaassa ja kansainvälisesti	24
Valmius hakeutua töihin ulkomaille valmistumisen jälkeen.....	25
Liikkuvuusorientaation muodostuminen, kansainvälinen osaaminen ja työelämä- näkyvät yksilöllisillä opintopoluilla.....	26
Johtopäätökset	30
Lähteet	33
Sammanfattning	34
Abstract	36

TIIVISTELMÄ

Tässä artikkelissa tarkastellaan korkeakouluopiskelijoiden kansainvälisen liikkuvuuden ja liikkuvuussuuntautuneisuuden yhteyttä sosiaaliseen taustaan sekä työelämäorientaatioon ja tulevaisuusnäkyisiin.

Artikkelissa kuvaillaan Eurostudent VI -kyselyaineiston avulla sitä, millaisia sosiaaliseen taustaan liittyviä eroja on havaittavissa kansainväliseen liikkuvuuteen suuntautuneisuudessa, johon luetaan sekä toteutunut että aiottu liikkuvuus. Toiseksi artikkelissa tarkastellaan sosiaalisen taustan ja liikkuvuuteen suuntautuneisuuden yhteyttä opintopolun työelämäorientaatioon: työllistymiseen liittyvään luottamukseen, omien työmarkkina-avalmiuksien ja osaamisen arviointiin sekä valmiuksiin hakeutua töihin ulkomaille. Opiskelijavaihdosta palanneilta yliopisto-opiskelijoilta kerätyn haastatteluaineiston avulla syvennetään Eurostudent VI -kyselytutkimuksen määrällisiä tuloksia ja valotetaan sitä, kuinka opiskelijat jäsentävät kansainvälistymistä sekä siihen liittyvää osaamista ja työelämänäkymiä yksilöllisten opintopolkujensa ja urasuunnittelunsa osana.

Korkeakouluopiskelijat liikkuvat alempien koulutusasteiden opiskelijoita enemmän ja Suomessa tiedeyliopistojen opiskelijat ammattikorkeakoulujen opiskelijoita enemmän (mm. Garam 2016). Aiemmassa kirjallisuudessa on esitetty kriittisiä kysymyksiä siitä, keitä Erasmus-ohjelma viime kädessä palvelee, kun siihen osallistuminen ja siitä hyötyminen ovat sosiaalisesti valikoituneita. Kaikki tutkimus ei kuitenkaan johdonmukaisesti tue väitteitä hyötyjen suoraviivaisesta kumuloitumisesta. Tutkimuskirjallisuudessa on viitteitä myös siitä, että matalamman sosiaalisen taustan omaavista perheistä lähtöisin olevat opiskelijat voivat hyötyä ulkomaan jaksoista suhteellisesti etuoikeutetummista asemista lähtöisin olevia enemmän esimerkiksi tarkasteltaessa työmarkkina-vaikutuksia. Toisin sanoen kansainvälinen liikkuvuus saattaa myös tasoittaa lähtökohtaisia sosiaalisia eroja.

Artikkeli pohjautuu empiiriseen tutkimukseen, jossa analysoitiin Eurostudent VI -tutkimukseen vastanneiden Suomessa syntyneiden (n=4809) yliopisto- ja ammattikorkeakouluopiskelijoiden liikkuvuusorientaation yhteyttä sosiaaliseen taustaan, luottamukseen työllistymiseen valmistumisen jälkeen, kotimaan ja kansainvälisten työmarkkina-avalmiuksien ja

osaamisen arviointiin sekä valmiuteen hakeutua töihin ulkomaille. Eurostudent VI –aineiston pohjalta voi todeta, että yliopisto-opiskelijoissa on enemmän liikkuvuusorientoituneita (47,2 %) kuin ammattikorkeakouluopiskelijoissa (32,7 %). Naiset ovat miehiä liikkumisorientoineempia sekä yliopistossa että ammattikorkeakoulussa. Sosiaalinen tausta on selkeästi yhteydessä liikkuvuusorientaation yleisyyteen sekä ammattikorkeakoulu- että yliopisto-opiskelijoilla. Korkeakoulukohtaisesti eroavat profiilit ovat hyvin samankaltaisia sekä äidin että isän koulutustaustan vaikutuksen suhteen: kun vanhempien koulutustaso nousee, myös liikkuvuusorientoituneiden osuus kasvaa.

Yli puolet vastaajista arvioi nykyisen koulutusohjelmansa antavan vähintään melko hyvän osaamisen sekä kotimaisille että kansainvälisille työmarkkinoille. Kansainvälisten työmarkkinoiden valmiuksien suhteen liikkumisorientoituneet arvioivat koulutuksensa antaman osaamisen paremmaksi kuin ei-liikkuvat.

Kansainväliseen liikkuvuuteen orientoituneet korkeakouluopiskelijat olivat ei-liikkuvia opiskelijoita valmiimpia hakemaan töitä ulkomailta valmistumisen jälkeen. Myös äidin ja isän korkea koulutustausta vahvistaa valmiutta työllistymiseen ulkomaille ja on yhteydessä liikkuvuusorientaatioon: vanhempien perusasteen koulutustaustaisilla liikkumisorientoituneilla vastaajilla on suurempi valmius ulkomaille työllistymiseen kuin ei-liikkuvilla perusasteen koulutuksen saaneiden vanhempien lapsilla.

Matalamman koulutustaustan perheistä tulevat liikkuvuusorientoituneet opiskelijat hyötyvät kansainvälistymisestä ja vaihtokokemuksista, minkä myötä tulokset tähdentävät kaikkien opiskelijaryhmien liikkuvuuden edistämisen tukemisen merkitystä tasa-arvon toteutumisen näkökulmasta.

Tulosten pohjalta voidaan todeta, että vaikka koulutusjärjestelmä sinänsä tukisi yhdenvertaisia mahdollisuuksia, niiden toteutuminen voi edellyttää toimintamalleja, joilla pystytään purkamaan yksilöllisiä tiedostamattomia, kulttuurisia ja elämänhistoriallisia esteitä. Kansainvälistymisen yhdenvertaisuuden toteutuminen voidaan koulutuksellisen tasa-arvon toteutumisen ohella nähdä tärkeänä tekijänä korkeakoulutettujen asiantuntijoiden kansainvälisen osaamisen kehittämisessä sekä liikkuvuuden edistämisessä myös globaaleilla työmarkkinoilla.

Johdanto

Tässä artikkelissa tarkastellaan korkeakouluopiskelijoiden kansainvälisen liikkuvuuden ja liikkuvuussuuntautuneisuuden yhteyttä sosiaaliseen taustaan sekä työelämäorientaatioon ja tulevaisuusnäkyymiin. Artikkelin lähtökohdat liittyvät *kansainvälistymisen yhdenvertaisuuteen* ja *kansainvälistymismahdollisuuksien tasa-arvoon*. Siekkinen (2013) toteaa suomalaista koulutusjärjestelmää koskevassa selvityksessään, että kansainvälistymisen tasa-arvon toteutumiseksi on vielä paljon tehtävää ja nostaa esiin muun muassa sosioekonomiseen taustaan liittyvät pysyvät erot kansainvälistymisessä sekä kansainvälistymisen kasautumisen tietyille ryhmille.

Kotimaisella korkeakoulutuksen kansainvälistämisen politiikalla on kunnianhimoiset pyrkimykset nostaa Suomi globaalien koulutus-, tutkimus- innovaatioverkostojen ytimeen (OKM 2017). Huippuosaamisen vahvojen painotusten ohella sosiaalisen oikeudenmukaisuuden ja koulutuksellisen tasa-arvon näkökulmat ovat edelleen ajankohtaisia koulutuksen kansainvälistämistä pohdittaessa, koska niiden kautta luodaan perusta kansainvälistymisen syventämiselle. OKM:n (2017) tuoreet linjaukset sitoutuvat edelleen eurooppalaiseen painotukseen aliedustettujen ryhmien liikkuvuusmahdollisuuksien huomioimiseksi (vrt. Hauschildt ym. 2015, 186). Pyrkimyksenä on taata erilaisista lähtökohdista tuleville opiskelijaryhmille samanlaiset mahdollisuudet kansainväliseen liikkuvuuteen ja liikkuvuuden hyödyistä nauttimiseen.

Tasa-arvoisten mahdollisuuksien huomioimisen ohella viime vuosien poliittisissa linjauksissa on kiinnitetty huomiota kansainvälistymisen laatuun, kansainvälisten valmiuksien järjestelmälliseen huomioimiseen opintojen suunnittelussa sekä liikkuvuuden pedagogiseen suunnitelmallisuuteen (OPM 2009, 28-29). Kansainvälisyyden tuottama osaaminen kytkeytyy myös laadullisen työllistymisen näkökulmaan, jota on ehdotettu otettavaksi mukaan korkeakoulujen rahoitusmalleihin (OKM 2017). Aarresaari-verkoston yliopistosta valmistuneiden uraseurannan 2016 perusteella noin kaksi kolmasosaa valmistuneista arvioi koulutuksen antaneen riittävät valmiudet työelämään (Sainio, Carver & Kangas 2017). Myös kansainvälisyys nähtiin tärkeäksi taidoksi tulevaisuuden työelämässä. Kansainvälisen osaamisen jäsentämisessä on kiinnitetty huomiota sen luonteeseen heikosti tunnistettuna osaamisen alueena, *piilotettuna osaamisena* (Demos Helsinki 2013). CIMOn (nyk. Opetus-

hallitus) lanseeraaman piilotetun osaamisen -käsitteen kautta kansainvälistä osaamista hahmotetaan perinteistä, kielitaitoon, kulttuuriseen ymmärrykseen ja muihin spesifeihin taitoihin liittyvää näkökulmaa laajemmin: kykynä ajatella omaa kokemuspiiriä laajemmin, toimialat ylittävinä verkostoina, vapaa-ajan kokemusten merkityksenä taitojen kehittämisessä ja kiinnostuneisuutena globaaleihin ilmiöihin. Yksilöllisen asenteen ja yleisen globaalin orientaation painotukset ovat keskeisiä uudenlaisessa ajattelutavassa. (Demos Helsinki 2013, 22-25.)

Artikkelissa kuvaillaan kansallisesti edustavan Eurostudent VI -kyselyaineiston avulla sitä, millaisia sosiaaliseen taustaan liittyviä eroja on havaittavissa kansainväliseen liikkuvuuteen suuntautuneisuudessa, johon luemme sekä toteutuneen ja aiotun liikkuvuuden. Toiseksi tarkastelemme sosiaalisen taustan ja liikkuvuuteen suuntautuneisuuden yhteyttä opintopolun työelämäorientaatioon: työllistymiseen liittyvään luottamukseen, omien työmarkkina- ja osaamisen arviointiin sekä valmiuksiin hakeutua töihin ulkomaille.

Opiskelijavaihdosta palanneilta yliopisto-opiskelijoilta kerätyn haastatteluaineiston avulla syvennämme Eurostudent VI -kyselytutkimuksen määrällisiä tuloksia ja valotamme sitä, kuinka opiskelijat jäsentävät kansainvälistymistä sekä siihen liittyvää osaamista ja työelämänäkymiä yksilöllisten opintopolkujensa ja urasuunnittelunsa osana.

Kansainvälistymisen yhdenvertaisuus opintopolulla

Opiskelijaliikkuvuuden on havaittu olevan valikoitunutta sosiaalisen taustan sekä myös sukupuolen ja iän suhteen (Ballatore & Ferede 2013; Bötcher ym. 2016; Souto-Otero 2008). Myös Suomessa sosiaalisen taustan vaikutusta koskevat tutkimustulokset ovat varsin johdonmukaisia, kuten myös havainnot naisten miehiä aktiivisemmasta liikkuvuudesta opintoalasta riippumatta (Siekinen 2013, 21-26; Värtinen, Moisio & Piironen 2015, 7-8; Garam 2016, 33). Kysymyksessä on yleiseurooppalainen ilmiö: korkeakoulutettujen vanhempien lapset hankkivat lähes säännönmukaisesti kansainvälistä kokemusta muita ryhmiä enemmän (Eurostat & Eurostudent 2009, 106-109). Sosiaalinen valikoivuus on edelleen vahvaa, vaikka tutkimuksessa on havaittu merkkejä myös kansainvälisten vaihto-ohjelmien, kuten Erasmus -ohjelman, osallistujapohjan laajenemisesta ja sosiaalisten erojen kaventumisesta (Souto-Otero 2008).

Euroopan maiden välillä on havaittavissa myös merkittäviä eroja sekä kansainvälisen liikkuvuuden yleisyyden että sosiaalisen taustan vaikutusten suhteen. Värtinen, Moisio ja Piironen (2015, 9-11) ovat vertailleet Eurostudent V -kyselyn pohjalta Suomea suhteessa Tanskaan ja Keski-Euroopan maihin. Vertailu osoittaa, kuinka Suomessa ja Tanskassa kansainvälinen opiskelijaliikkuvuus on Keski-Euroopan maita Saksaa ja Itävaltaa yleisempää. Samalla sosiaaliseen taustaan liittyvät erot ovat Saksassa ja Itävallassa itse asiassa Pohjoismaita sekä myös Alankomaita pienempiä. Sosiaaliseen taustaan liittyvät erot liikkuvuudes-

sa voivat siten olla suhteellisen suuria maissa, joissa korkeakoulutukseen valikoitumiseen liittyvät erot ovat sinällään pieniä.

Kaikkiaan korkeakouluopiskelijat liikkuvat alempien koulutusasteiden opiskelijoita enemmän (Hauschildt 2015, 192-193) ja Suomessa tiedeyliopistojen opiskelijat ammattikorkeakoulujen opiskelijoita enemmän (Garam 2016, 6). Koska yliopisto-opiskelijoiden sosiaalinen tausta on alempien koulutusasteiden opiskelijoita korkeampi, opiskelijaliikkuvuuden sosiaalinen valikoivuus on yhteydessä korkeakoulutukseen valikoitumiseen. Näiden valikoitumistekijöiden ohella sosiaaliset erot näkyvät myös siinä, miten erilaisista taustoista tulevat opiskelijat pystyvät hyödyntämään kansainvälistä liikkuvuutta opinto- ja työurillaan.

Kansainvälistymisen vaikutuksia koskeva laaja tutkimuskirjallisuus (ks. Waibe ym. 2016) vahvistaa, että opiskelijoiden kokemukset liikkuvuusjaksoista ja näkemykset niiden hyödyistä omalle uralleen ovat yleisesti varsin myönteisiä. Sen sijaan tosiasiallisia, objektiivisiin mittareihin perustuvia työllisyys- ja uravaikutuksia koskevat tutkimustulokset ovat huomattavasti ristiriitaisempia. Esimerkiksi Waiben ym. (2016) kansainvälisessä kirjallisuuskatsauksessa ei havaita johdonmukaista näyttöä kansainvälisen kokemuksen vaikutuksesta ammattiasemaan tai työllistymiseen, vaikka pienestä palkkavaikutuksesta on merkkejä.

Rodrigues (2013) toteaa eurooppalaisen aineiston pohjalta, että ulkomailla opiskelu on yhteydessä pidempään siirtymävaiheeseen koulutuksesta työhön ja että siirtymävaiheen pituus on jossain suhteessa yhteydessä myös ulkomailla vietetyn ajan pituuteen. Ulkomailla opiskelu voi siten viivyttää työn löytämistä valmistumisen jälkeen. Tähän voi liittyä se, että kotimaaspesifit kompetenssit ja sosiaaliset verkostot, joilla on merkitystä työllistymisen kannalta, kärsivät etenkin pidemmän ulkomailla opiskelun myötä. Tässäkin sosiaalisella taustalla on merkitystä. Sosiaalisista verkostoista irrottautumiseen liittyvät sosiaaliset kustannukset sekä työllistymisen viivästyminen koulutusajan pitenemisen myötä ja tähän liittyvät taloudelliset kustannukset ovat korostetummin läsnä matalampiin sosiaalisiin asemiin sijoittuvista perheistä tulevien opiskelijoiden pohdintoissa ja suhtautumistavoissa. (Ks. Lörz ym. 2016.)

Kansainvälistymisen hyötyjen tarkastelussa suhteessa sosiaaliseen taustaan onkin yhtäältä nostettu esiin, kuinka esimerkiksi työmarkkinahyödyt kumuloituvat jo lähtökohtaisesti etuoikeutetuille ryhmille (ks. Waibe ym. 2016, 90-93). Ballatore ja Federe (2013) esittävät kriittisiä kysymyksiä siitä, keitä Erasmus-ohjelma viime kädessä palvelee, kun siihen osallistuminen ja siitä hyötyminen ovat sosiaalisesti valikoituneita. Kaikki tutkimus ei kuitenkaan johdonmukaisesti tue väitteitä hyötyjen suoraviivaisesta kumuloitumisesta. Tutkimuskirjallisuudessa on viitteitä myös siitä, että matalamman sosiaalisen taustan omaavista perheistä lähtöisin olevat opiskelijat voivat hyötyä ulkomaan jaksoista suhteellisesti etuoikeutummista asemista lähtöisin olevia enemmän esimerkiksi tarkasteltaessa työmarkkinavaikutuksia (Di Pietro 2015). Toisin sanoen kansainvälinen liikkuvuus saattaa myös tasoittaa lähtökohtaisia sosiaalisia eroja.

Kansainvälisten opintojen merkitys yksilöllisille urasuunnittelutaidoille ja työelämänäkymille

Ulkomailla opiskelun kokemuksen on osassa tutkimuksista havaittu vahvistavan olemassa olevia urasuunnitelmia ja orientaatioita pikemmin kuin kyseenalaistavan niitä perustavan laatusesti. Toisaalta on tuotu myös esiin ulkomailla opiskelun pikemminkin avartavan uramahdollisuuksia kuin vahvistavan aiemmin tehtyjä valintoja (Waibe 2017, 86-87). Kronholzin ja Osbornin (2016) tutkimuksessa havaittiin, että ulkomailla opiskelu kehitti osallistujensa urasuunnittelutaitoja ja ammatillisen suuntautumiseen liittyvää päätöksentekoa. Urasuunnittelun näkökulmasta ulkomailla opiskelulla voi siten olla merkittäviä henkilökohtaisia uraitseluottamusta vahvistavia vaikutuksia ja se voi tukea ammatillisen identiteetin myönteistä kehittymistä

Ulkomailla opiskelun ja vaihto-ohjelmiin osallistumisen ajatellaan usein kehittävän erityisesti kansainvälistyvillä työmarkkinoilla tarvittavaa osaamista, mikä on nähty myös työnantajien näkökulmasta myönteisenä (Crossman & Clarke 2010). On myös viitteitä siitä, että sekä vaihto-opiskelijat että ulkomailla tutkinnon suorittaneet suuntautuisivat enemmän kansainvälisille työurille kuin liikkumattomat opiskelijat (Wiers-Jenssen 2011). Toisaalta tarkastellessaan pohjoismaisten nuorten ulkomaista tutkinto-opiskelua Saarikallio-Torp ja Wier-Jenssen (2010) havaitsivat vaihtelevia kokemuksia työnantajien suhtautumisessa kansainväliin opintoihin. Suomalaiset ulkomaisen tutkinnon suorittaneet raportoivat kohdanneensa ennakkoluuloja työnantajien puolelta. Vaihto-opiskelua koskevat havainnot Norjasta ja Tanskasta viittaisivat siihen, että vaihdolla on myönteisiä henkilökohtaisia, akateemisia ja uraan liittyviä vaikutuksia: työnantajien näkökulmasta heillä on helposti arvioitava kotimainen tutkinto ja sen lisäksi kansainvälistä kokemusta.

Konkreettisten työllistymistä edistävien hyötyjen ohella ulkomailla opiskelu voi näyttäytyä kokonaisvaltaisempana henkilökohtaisen kasvun ja kehittymisen paikkana (Brooks ym. 2012; Jacobone & Moro 2015). Jossain määrin nämä orientaatiot voivat vaihdella myös sosiaalisen taustan suhteen; esimerkiksi Brooks ym. (2012) toteavat tutkimiansa brittiopiskelijoiden edustavan valikoitunutta etuoikeutettua ryhmää, joille ulkomailla suoritettujen opintojen eivät näyttäyty työllistymiskysymysten osalta relevantilta. Kansainvälistymisellä voi näin tuottaa eri ryhmille monenlaisia merkityksiä, jotka eivät välttämättä palaudu työmarkkinahyötyihin ja näitä koskevaan rationaaliseen pohdintaan ja päätöksentekoon.

Tutkimustehtävä

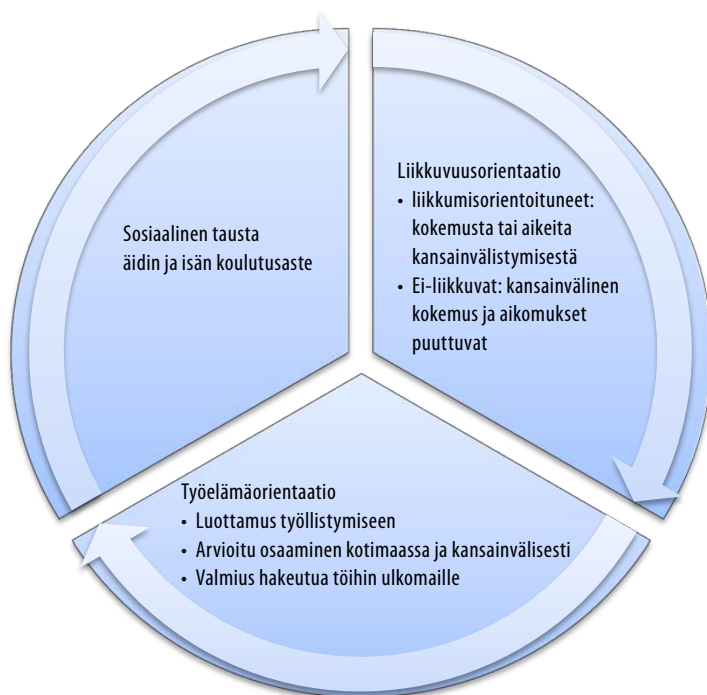
Tässä artikkelissa tarkastelun kohteena on kansainväliseen liikkuvuuteen suuntautuneisuus eli liikkuvuusorientaatio ja sen yhteydet sosiaaliseen taustaan sekä opiskelijoiden työelämäorientaatioon, jota tarkastellaan työllistymiseen liittyvän luottamuksen, koulutuksen antaman osaamisen sekä kansainvälisten työllistymisvalmiuksien näkökulmasta.

Tutkimuskysymykset olivat seuraavat:

1. Ketkä ovat liikkuvuusorientoituneita? (Eurostudent VI -kysely)
2. Miten liikkuvuusorientaatio ja sosiaalinen tausta ovat yhteydessä (Eurostudent VI -kysely)
  - luottamukseen työllistymiseen valmistumisen jälkeen,
  - koettuun koulutuksen antamaan osaamiseen kotimaan työmarkkinoilla,
  - koettuun koulutuksen antamaan osaamiseen kansainvälisillä työmarkkinoilla sekä
  - valmiuteen hakeutua töihin ulkomaille valmistumisen jälkeen?
3. Miten opiskelijat kuvaavat kansainvälisen liikkuvuuden merkityksiä yksilöllisen opintopolun ja työelämänäkymien suhteen? (Haastatteluaineisto)

Aineisto ja menetelmät

Empiirisessä tutkimuksessa analysoitiin Eurostudent VI -tutkimukseen vastanneiden Suomessa syntyneiden (n=4809) yliopisto- ja ammattikorkeakouluopiskelijoiden liikkuvuusorientaation yhteyttä sosiaaliseen taustaan, luottamukseen työllistymiseen valmistumisen jälkeen, kotimaan ja kansainvälisten työmarkkinavalmiuksien ja osaamisen arviointiin sekä valmiuteen hakeutua töihin ulkomaille. Valitsemalla Suomessa syntyneet vastaajat haluttiin rajata pois mahdollisten elämänhistoriaan liittyvien kansainvälisten tekijöiden merkitys, vaikka raja ei luonnollisestikaan ole aukoton. Tilastollista analyysyä täydennettiin yliopisto-opiskelijoiden laadullisilla haastatteluilla. Tutkimusasetelmaa on selvennetty kuviossa 1.

Kuvio 1. Tutkimusasetelma

Tutkimusasetelman muuttujien muodostaminen on kuvattu taulukossa 1. Selittävänä muuttujana toimivaa *sosiaalista taustaa* kuvataan isän ja äidin koulutusasteella. Koulutus-taustaa koskeva tieto ei perustu subjektiivisiin arvioihin, minkä myötä sitä on pidetty suhteellisen luotettavana sosiaalisen taustan osoittajana.

Kansainvälistä *liikkuvuusorientaatiota* kuvaamaan muodostettiin muuttuja, jonka avulla vastaajat voitiin luokitella liikkuvuusorientoituneiden ja ei-liikkuvien ryhmiin. Liikkuvuusorientaatioon sisältyy sekä korkeakouluopintojen aikainen toteutunut liikkuvuus että aiottu liikkuvuus, jolloin huomio kiinnittyy kansainvälistymisen yksilöllisiin intentioihin ja aiomuksiin, jotka ovat merkityksellisiä tulevaisuuden sekä työuran suunnittelussa ja rakentamisessa. Lisäksi luokitus vähentää ikäryhmittäisiin eroihin liittyviä vääristymiä, jotka aiheutuvat siitä, että nuorimmat vastaajista eivät ole ehtineet lähteä liikkuvuusjaksolle ja toisaalta ne, jotka ovat olleet ulkomailta, eivät ole kyselyssä voineet ilmaista aiomusta lähteä uudestaan. *Työelämäorientaatiota* kuvataan neljällä muuttujalla, joiden muodostaminen Eurostudent VI -aineistosta on kuvattu taulukossa 1.

Taulukko 1. Tutkimusasetelman muuttujien muodostaminen

Tutkittavat muuttujat	Muuttujien muodostaminen Eurostudent VI -aineistosta
Sosiaalinen tausta (selittävä muuttuja)	Kysymyksestä 6.0 (Mikä on korkein koulutustaso, jonka isäsi ja äitisi ovat suorittaneet) muodostettu neliluokkainen muuttuja <ol style="list-style-type: none"> 1. perusasteen koulutus 2. keskiasteen koulutus 3. alempi korkeakoulututkinto 4. ylempi korkeakoulututkinto
Liikkuvuusorientaatio (tulosuuttuja)	Kysymyksistä 4.0 (Oletko suorittanut opintoihisi liittyvän jakson ulkomailla sen jälkeen kun aloitit suomalaiset korkeakouluopinnot) ja 4.8 (Oletko suomalaisena korkeakouluopiskelijana ollut ulkomailla opintoihin liittyen seuraavista syistä) muodostettu kaksiluokkainen muuttuja, jossa <ol style="list-style-type: none"> 1. liikkumisorientoituneet (ollut opiskelijavaihdossa tai on aikeissa lähteä tai on osallistunut muuhun opintojen aikaiseen ulkomaanjaksoon: tutkimus-/opintomatka, harjoittelu, kesäkoulu, kielikurssi, muu) 1. ei-liikkuvat (ei ole ollut opiskelijavaihdossa eikä ole aikeissa lähteä)
Työelämäorientaation tulosuuttujat	
1. Luottamus työllistymiseen	Kysymyksen F14 väittämistä tiivistetty summamuuttuja (Cronbach $\alpha=0,882$): <ul style="list-style-type: none"> • Suhtaudun luottavaisesti tulevaisuuteen • Valitsemallani alalla on tulevaisuudessa hyvä työllisyystilanne • Uskon työllistyväni vuoden sisällä valmistumisestani • Minulla on hyvät mahdollisuudet työllistyä omalle koulutuslalle vuoden sisällä valmistumisestani • Uskon saavani koulutustasoani vastaavaa työtä kolmen vuoden sisällä valmistumisestani • Uskon kokevani työttömyyttä vuoden sisällä valmistumisestani
2. Arvioitu osaaminen kotimaan työmarkkinoilla	Kysymys 1.12. Kun ajattelet nykyisen (pääasiallisen) koulutusohjelmasi tuottamaa osaamista: Millaisiksi arvioisit valmiutesi työmarkkinoilla, kun valmistut nykyisestä koulutusohjelmastasi? (1=Erittäin huonot, 2=Melko huonot, 3=Eivät hyvät eivätkö huonot, 4=Melko hyvät, 5=Erittäin hyvät) a. Suomessa b. Kansainvälisesti
3. Arvioitu osaaminen kansainvälisillä työmarkkinoilla	
4. Valmius hakea töitä ulkomailta valmistumisen jälkeen	Kysymyksen F14 väittäjä: Jos en valmistuttuani löydä Suomesta mieleistäni työpaikkaa, lähdän ulkomaille työnhakuun (1=Täysin eri mieltä, 2=Eri mieltä, 3=Ei samaa eikä eri mieltä, 4=Samaa mieltä, 5=Täysin samaa mieltä)

Aineiston analyysi

Ensimmäiseen tutkimuskysymykseen haettiin vastausta kuvailevilla suorilla jakaumilla sekä tarkastelemalla Khiin neliön testillä eri ryhmien välisiä eroja liikkumisorientaation suhteen. Tässä vaiheessa analyysissä eroteltiin ammattikorkeakouluopiskelijat yliopisto-opiskelijoista ja eri korkeakoulusektorien opiskelijoiden liikkuvuusorientaatio kuvattiin sosiaalisen taustan lisäksi suhteessa sukupuoleen, ikään ja koulutusalaan.

Toiseen tutkimuskysymykseen haettiin vastauksia ryhmien välisiä keskiarvoja vertailemalla. Yksisuuntaisen varianssianalyysin (SPSS univariate analysis of variance) avulla selitettiin yhtä muuttujaa kerrallaan ja haettiin varianssimallia päävaikutusten avulla (general linear model of variance). Jakaumien vinoudesta johtuen tulokset varmennettiin ei-parametrisilla menetelmillä (Mann-Whitney U, Kruskal-Wallis). Työelämäorientaatiota kuvaavina tulosuuttujina käytettiin luottamusta työllistymiseen tulevaisuudessa, arviota osaamisesta kotimaisilla työmarkkinoilla (työelämäosaaminen), arviota osaamisesta kansainvälisillä työmarkkinoilla (kansainvälinen osaaminen) sekä valmiutta hakeutua ulkomaille töihin valmistumisen jälkeen (kansainvälinen työura). Näitä neljää muuttujaa selitettiin liikkuvuusorientaatiolla sekä isän ja äidin koulutuksella. Työllistymisluottavaisuuden, kansainvälisen osaamisen ja kansainvälisen työuran suhteen varianssimallit osoittautuivat tilastollisesti yhteensopiviksi (taulukko 2).

Taulukko 2. Tutkimusasetelman varianssimallit

Varianssimalli	df	F	p
Luottamus työllistymiseen* liikkuvuusorientaatio*isän koulutus*äidin koulutus	7	3,298	.002
kansainvälinen osaaminen* liikkuvuusorientaatio*isän koulutus*äidin koulutus	7	6,363	.000
kansainvälinen työura* liikkuvuusorientaatio*isän koulutus*äidin koulutus	7	158,172	.000

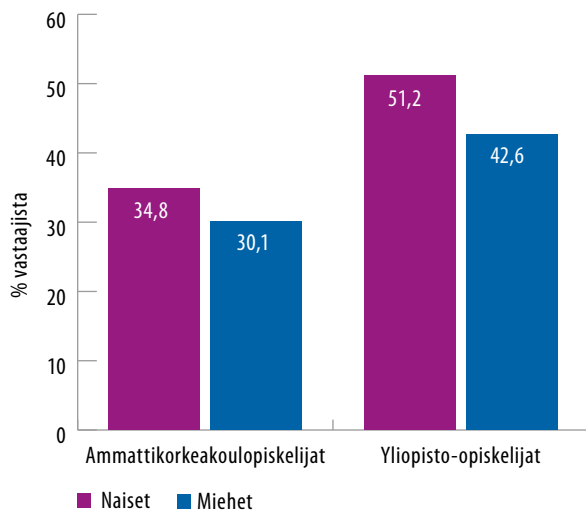
Kolmatta tutkimuskysymystä varten kerättiin laadullinen haastatteluaineisto täydentämään tilastoaineiston havaintojen tulkintaa. Laadullinen aineisto koostuu 16 opiskelijavaihdosta palanneen yliopisto-opiskelijan haastattelusta (opintoaloina opettajankoulutus, kauppatieteet, terveystieteet, oikeustieteet, yhteiskuntatieteet ja humanistiset tieteet). Haastateltavat olivat iältään 22-30-vuotiaita. Vaihtokohteina olivat olleet Espanja, Hollanti, Islanti, Iso-Britannia, Itävalta, Japani, Kanada, Ranska, Ruotsi, Saksa, Tanska ja Tšekki. Laadullisella haastatteluaineistolla pyrittiin tavoittamaan yksilöllisiä merkityksiä tilastotiedon kuvaamalle liikkuvuusorientaation ja työelämänäkymien vaihtelulle. Pienen otoksen vuoksi päädyttiin haastattelemaan vain yliopisto-opiskelijoita, mistä johtuen laadullinen näkökulma on osin vinoutunut korkeakoulusektorien suhteen.

Haastattelut toteutettiin teemahaastatteluna keväällä 2017. Haastatteluteemat käsittelivät vaihtoon lähtemisen prosessia, vaihtokokemuksia sekä ajatuksia työelämästä ja tulevaisuudesta. Haastatteluaineiston sisällönanalyysissä etsittiin kuvauskategorioita tilastoanalyysissä tarkasteltujen työelämäorientaatioon liittyviin teemoihin.

Tulokset

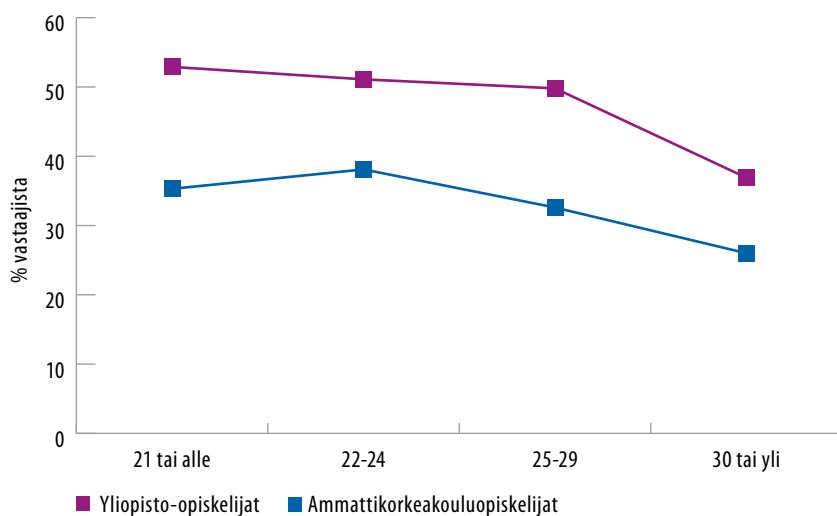
Ketkä ovat liikkuvuusorientoituneita?

Yliopisto-opiskelijoissa on enemmän liikkuvuusorientoituneita (47,2 %) kuin ammattikorkeakouluopiskelijoissa (32,7 %). Naiset ovat miehiä liikkumisorientoituneempia sekä yliopistossa että ammattikorkeakoulussa (kuvio 2).

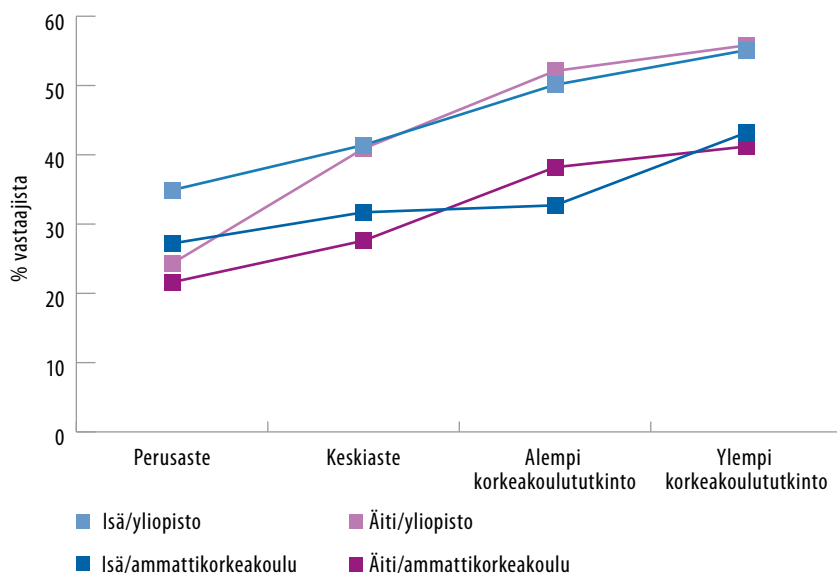
Kuvio 2. Liikkuvuusorientoituneiden naisten ja miesten suhteelliset osuudet korkeakouluopiskelijoista (sukupuoli/amk: $F=5.792$, $df=1$, $p=.016$; sukupuoli/yo: $F=17.961$, $df=1$, $p<.001$)

Nuoremmat opiskelijat ovat yleisesti varttuneempia liikkuvuusorientoituneempia (kuvio 3). Ikäryhmien välisissä eroissa on huomioitava, että kansainvälistymisaikomukset kasaantuvat nuorimmille ikäryhmille, kun taas toteutunut kansainvälistyminen on yleisintä 25-29 -vuotiaiden ikäryhmässä (yliopisto-opiskelijoiden kohdalta ks. Jokila & Kallo 2017, 19-20).

Kuvio 3. Eri ikäryhmien liikkuvuusorientaatio korkeakouluissa (amk: $F=25.516$, $df=3$, $p<.001$; yo: $F=39.478$, $df=3$, $p<.001$)

Sosiaalinen tausta on selkeästi yhteydessä liikkuvuusorientaation yleisyyteen sekä ammattikorkeakoulu- että yliopisto-opiskelijoilla. Korkeakoulukohtaisesti eroavat profiilit ovat hyvin samankaltaisia sekä äidin että isän koulutustaustan vaikutuksen suhteen: kun vanhempien koulutustaso nousee, myös liikkuvuusorientoituneiden osuus kasvaa (kuvio 4).

Kuvio 4. Liikkumisorientoituneet suhteessa vanhempien koulutukseen (äiti/amk: $F=46.584$, $df=3$, $p<.001$; isä/amk: $=20.324$, $df=3$, $p<.001$; äiti/yo: $F=89.163$, $df=3$, $p<.001$; isä/yo: $F=51.243$, $df=3$, $p<.001$)

Tarkasteltaessa eri alojen opiskelijoiden sosiaalisia taustoja voidaan aineistosta nostaa esiin niin sanottuja statusaloja, joilla opiskelevat ovat odotettua enemmän lähtöisin vähintään ylempään korkeakoulututkinnon suorittaneiden vanhempien perheistä. Odotetusti näitä aloja ovat yliopistossa kauppatieteellinen, oikeustieteellinen, teknistieteellinen, lääketieteellinen ja myös luonnontieteellinen ala. Vastaavasti ammattikorkeakoulussa statusaloiksi nousevat kulttuuriala, tekniikan ja liikenteen ala sekä yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon ala. Liikkuvuus ei kuitenkaan kasaudu näille statusaloille, vaan myös esimerkiksi yliopistollisten humanististen ja yhteiskuntatieteellisten alojen opiskelijat, jotka tulevat tavallisemmin vähemmän koulutettujen vanhempien perheistä, ovat orientoituneita kansainväliseen liikkuvuuteen (taulukko 3). Alojen välisissä eroissa voisi näin päätellä olevan kysymys erilaisista kansainvälisen liikkuvuuden painottamisen ja siihen kannustamisen kulttuureista.

Taulukko 3. Liikkuvuusorientaation yhteys opiskelualaan yliopistossa ja ammattikorkeakoulussa

Koulutusala	Liikkuvuusorientoituneita vastaajista %	n
Yliopisto* (F=158.361, df=19; p<.001):		
Kauppatieteellinen ala***	67,8	320
Taideteollinen ala	67,6	34
Humanistinen ala	57,0	344
Oikeustieteellinen ala***	55,8	95
Maa- ja metsätaloustieteellinen**	46,2	52
Yhteiskuntatieteellinen ala	45,5	275
Teknistieteellinen ala***	43,7	419
Luonnontieteellinen ala**	39,5	309
Lääketieteellinen ala***	33,3	90
Kasvatustieteellinen ala	32,5	246
Terveystieteiden ala	28,6	56
Teologian ala**	22,7	48
Farmasian ala	18,2	33
Ammattikorkeakoulu (F=69.579, df=7, p<.001):		
Matkailu-, ravitsemis- ja talousala	50,0	126
Humanistinen ja kasvatustieteiden ala	48,6	37
Kulttuuriala***	48,1	162
Luonnonvara- ja ympäristöala	44,9	69
Yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon ala**	37,2	479
Luonnontieteiden ala	35,6	45
Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala	27,1	734
Tekniikan ja liikenteen ala***	26,8	698

*Taulukosta on jätetty pois ne yliopistolliset opintoalat joilla n < 30 (eläinlääketieteellinen, hammaslääketieteellinen, liikuntatieteellinen, psykologian, musiikin, kuvataiteen, taideteollinen ala).

** Ns. statusala, jossa keskimääräistä useammin yksi vanhemmista (kaikissa tapauksissa äiti) akateemisesti koulutettu

*** Ala, jossa keskimääräistä useammin molemmat vanhemmat akateemisesti koulutettuja

Tulokset kertovat siitä, että liikkuvuusorientaatiolla on yhteys erilaisiin demografisiin taustatekijöihin sekä opiskelualaan eri korkeakoulusektoreilla. Seuraavassa keskitytään tarkastelemaan sosiaalista taustaa liikkuvuusorientaatioon kytkeytyvänä sosiaalisen tasa-arvon toteutumisen indikaattorina ja näiden tekijöiden yhteyttä korkeakouluopiskelijoiden työelämäorientaatioon. Yleisen kuvan luomiseksi tuloksissa ei eroteta ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen vastaajia vaan heitä tarkastellaan yhtenä ryhmänä.

Työelämäorientaation yhteys sosiaaliseen taustaan ja liikkuvuusorientaatioon

Korkeakouluopiskelijoiden työelämäorientaatiota lähestyttiin kuvaamalla vastaajien luottamusta työllistymiseen tulevaisuudessa, koettua tutkinnon antamaa osaamista kotimaan ja kansainvälisille työmarkkinoille sekä valmiutta hakeutua töihin ulkomaille valmistumisen jälkeen. Kysymme, kuka hyötyy kansainvälisestä orientaatiosta tarkasteltaessa opiskelijoiden suuntautumista tulevaisuuteen sekä kotimaisille ja kansainvälisille työmarkkinoille.

Keskimäärin vastaajat olivat varsin luottavaisia työllistymiseen tulevaisuudessa. Koulutuksesta arvioitiin saatavan vahvempaa osaamista kotimaan työmarkkinoille kuin kansainvälisille työmarkkinoille, mutta molempiin saatavaa osaamista arvioitiin kohtuullisen hyväksi. Oma valmius hakea työtä ulkomailta arvioitiin keskimäärin kohtuullisen matalaksi. Tosin vastaajien kesken esiintyi eniten vaihtelua tämän valmiuden suhteen. (Taulukko 4)

Taulukko 4. Työelämäorientaation ulottuvuudet

Työelämäorientaation ulottuvuudet	$\bar{x}$	keskihajonta	Vastaajia
Luottamus työllistymiseen	3,80*	,81081	4719
Koulutuksen antama osaaminen kotimaan työmarkkinoilla	3,85**	,90163	4691
Koulutuksen antama osaaminen kansainvälisillä työmarkkinoilla	3,57**	,94587	4146
Valmius hakea työtä kansainvälisiltä työmarkkinoilta	2,82*	1,32537	4801

*1=Täysin eri mieltä, 2=Eri mieltä, 3=EI samaa eikä eri mieltä, 4=Samaa mieltä, 5=Täysin samaa mieltä

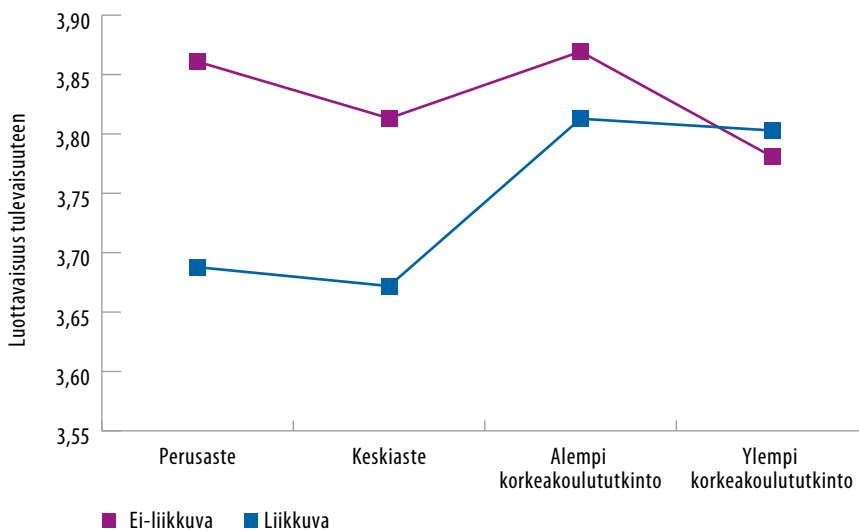
**1=Erittäin huonot, 2=Melko huonot, 3=Eivät hyvät eivätkö huonot, 4=Melko hyvät, 5=Erittäin hyvät

Luottamus työllistymiseen tulevaisuudessa

Liikkuvuusorientaatio on jossain määrin yhteydessä työllistymiseen liittyvään epävarmuuteen. Vertailtaessa vastaajia liikkuvuusorientaation suhteen havaittiin, että ei-liikkuvien luottamus työllistymiseen oli hieman korkeampi ($\bar{x}=3,83$) kuin liikkumisorientoituneiden ($\bar{x}=3,75$). Tämä ryhmien välinen pieni ero on tilastollisesti erittäin merkitsevä ($F=10,763$, $df=1$, $p=.001$).

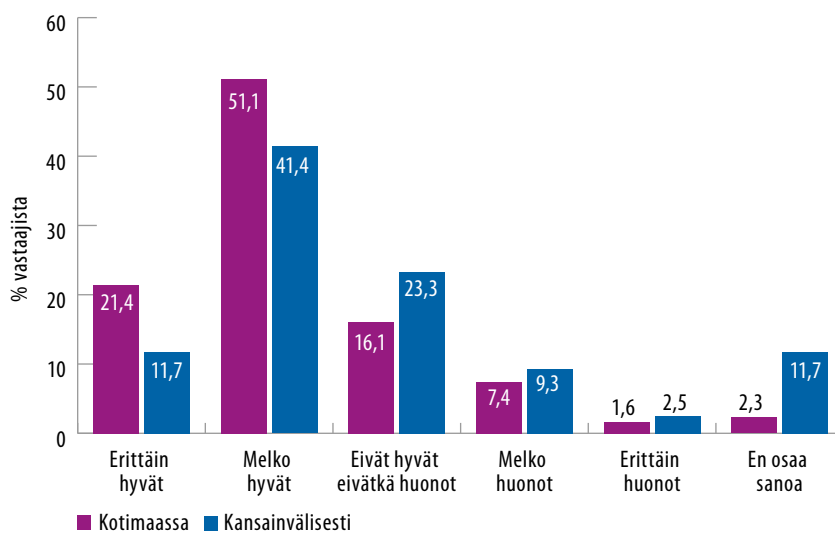
Liikkumisorientoituneiden ja ei-liikkuvien luottamus työllistymiseen vaihteli myös isän koulutuksen mukaan (kuvio 5). Luottavaisimpia keskimäärin olivat ei-liikkuvat, joiden isällä on peruskoulutus. Ei-liikkuvien luottamus työllistymiseen laskee käänteisesti suhteessa isän koulutustasoon. Liikkumisorientoituneiden ryhmässä taas korkeammin koulutettu isä on yhteydessä korkeampaan työllistymiseen liittyvään luottamukseen. Kuitenkin ei-liikkuvien korkeasti koulutettujen isien lasten luottamus työllistymiseen on vain hieman matalampi kuin liikkuvuusorientoituneiden ryhmässä eli korkeasti koulutettujen isien lapset ovat keskimäärin kohtuullisen luottavaisia työllistymisen suhteen. Äidin koulutuksella ei ollut vastaavanlaista yhteyttä.

Kuvio 5. Luottamus työllistymiseen suhteessa liikkuvuusorientaatioon ja isän koulutukseen ($F=3.466$, $df=3$, $p=.016$)

Koulutuksen antama osaaminen työmarkkinoilla kotimaassa ja kansainvälisesti

Yli puolet vastaajista arvioi nykyisen koulutusohjelmansa antavan vähintään melko hyvän osaamisen sekä kotimaisille että kansainvälisille työmarkkinoille (kuvio 6). Huomattavaa on, että runsas kymmenesosa vastaajista ei osannut arvioida koulutuksensa antamaa osaamista kansainvälisille työmarkkinoille.

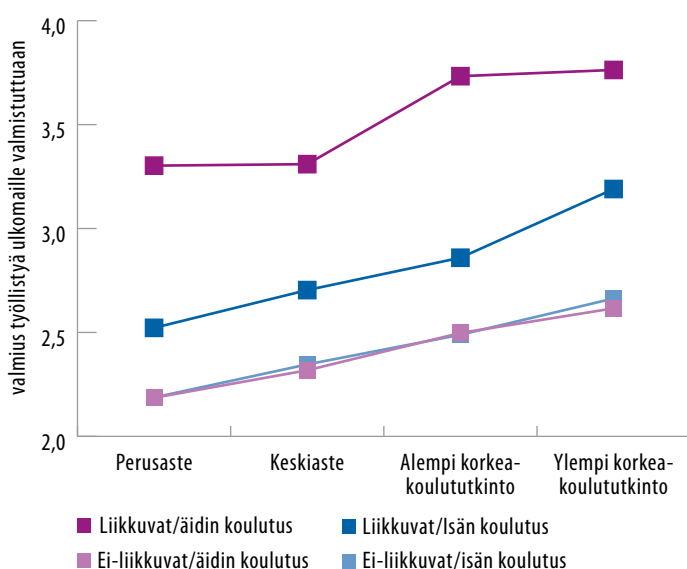
Kuvio 6. Vastaajien arviot koulutusohjelmansa antamasta osaamisesta kotimaan ja kansainvälisillä työmarkkinoilla

Tarkasteltaessa ryhmäkohtaisia keskiarvoja havaittiin, että koulutuksen arvioitiin antavan hieman paremmat valmiudet kotimaan työmarkkinoille ($\bar{x}=3,85$) kuin kansainvälisesti ($\bar{x}=3,57$). Kotimaan työmarkkinavalmiuksilla ei ollut yhteyttä vanhempien koulutukseen suhteessa liikkuvuusorientaatioon, mutta liikkumisorientoituneet arvioivat saamansa osaamisen heikommaksi ($\bar{x}=3,81$) kuin ei-liikkuvat ($\bar{x}=3,88$) ($F=5.916$, $df=1$, $p=.015$).

Liikkuvuusorientaatiolla oli yhteyttä myös siihen, millaista osaamista koulutusohjelman arvioitiin antavan kansainvälisille työmarkkinoille. Kansainvälisten työmarkkinoiden valmiuksien suhteen liikkumisorientoituneet arvioivat koulutuksensa antaman osaamisen paremmaksi ($\bar{x}=3,62$) kuin ei-liikkuvat ($\bar{x}=3,49$). Ryhmien välinen ero on tilastollisesti erittäin merkitsevä ($F=18.826$, $df=1$, $p<.001$).

Valmius hakeutua töihin ulkomaille valmistumisen jälkeen

Neljäntenä työelämäorientaation ja kansainvälistyvien työurien piirteinä tarkasteltiin sitä, miten vastaajat arvioivat omia valmiuksiaan hakeutua töihin ulkomaille, jos eivät valmistumisen jälkeen saisi töitä Suomesta. Kansainvälisen työnhaun ja työllistymisvalmiuksien näkökulmasta oli havaittavissa eroja suhteessa liikkumisorientaatioon, mutta myös sosiaaliseen taustaan (kuvio 7).

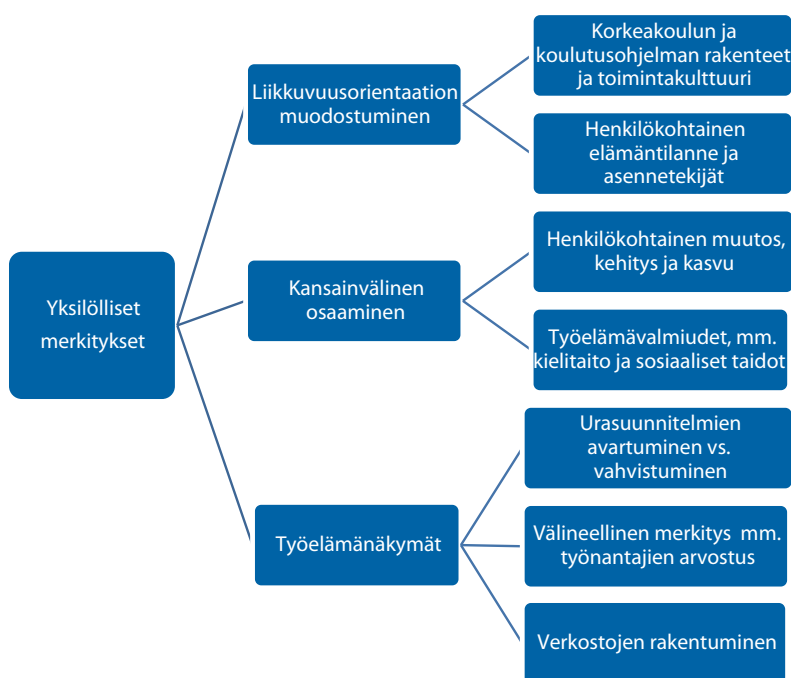

Kuvio 7. Liikkumisorientoituneiden ja ei-liikkuvien valmiudet työllistyä ulkomaille suhteessa äidin koulutukseen ($F=4.280$, $df=3$, $p=.005$) sekä isän koulutukseen ($F=10.879$, $df=3$, $p<.001$)

Pelkästään liikkumisorientaatiota vertailtaessa havaitaan, että liikkumisorientoituneet ($\bar{x}=3,38$) olivat ei-liikkuvia ($\bar{x}=2,42$) valmiimpia hakemaan töitä ulkomailta valmistumisen jälkeen ($F=977.587$, $df=1$, $p<.001$). Myös äidin ja isän korkeampi koulutus vahvistaa valmiutta työllistymiseen ulkomaille (kuvio 8). Kuitenkin huomattavaa on se, että vaikka vanhempien koulutustausta näyttäisi vahvasti määrittävän suhdetta kansainväliseen työuraan, liikkuvuusorientaatio sinänsä on tärkeä tekijä ulkomaille työllistymisen valmiudessa. Myös vanhempien perusasteen koulutustaustaisilla liikkumisorientoituneilla vastaajilla on suurempi valmius ulkomaille työllistymiseen kuin ei-liikkuvilla perusasteen koulutuksen saaneiden vanhempien lapsilla.

Liikkuvuusorientaation muodostuminen, kansainvälinen osaaminen ja työelämä-näkymät yksilöllisillä opintopoluilla

Eurostudent VI -aineiston tilastoanalyysi osoittaa, että kansainvälisyysorientaatio kytkeytyy monimuotoisesti erilaisiin yksilöllisiin ja sosiaalisiin tekijöihin. Haastatteluaineistolla kuvataan kansainvälistä liikkuvuutta yksilöllisten opintopolkujen ja urasuunnittelun osana. Yksilölliset merkitykset jäsentyivät kolmeen tekijään: 1) liikkuvuusorientaation muotoutumiseen ja opiskelijavaihtoon lähtemiseen liittyviin pohdintoihin, 2) opiskelijavaihtojaksolla hankitun kansainvälisen osaamisen sekä 3) tulevaisuuden työelämänäkymien jäsenyyksiin kotimaisilla ja kansainvälisillä työmarkkinoilla (kuvio 9).

Kuvio 8. Opiskelijavaihdon ja kansainvälistymisen yksilöllisiä merkityksiä

Liikkuvuusorientaation muotoutuminen kytkeytyi yhtäältä korkeakoulujen ja koulutusohjelmien rakenteisiin ja toimintakulttuureihin, toisaalta yksilöllisiin elämäntilanteisiin ja asennetekijöihin. Haastateltavien kokemukset omasta koulutusohjelmasta vaihtelivat sen suhteen, kuinka helpoksi vaihtoon lähteminen on tehty ja kuinka siihen kannustetaan, jolloin tilaisuuteen tarttuminen riippuu opiskelijasta itsestään. Rakenteellisesti tärkeää on myös vaihtojaksolla suoritettujen kurssien hyödyntämisen mahdollisuudet tutkinnossa. Oppiaineiden varsin runsaasti vaihtelevien vaihtomyönteisten ja -kielteisten kulttuurien merkitystä vaihtoon lähdön kannalta kuvattiin mm. seuraavasti:

Se on niin helppoa [...] tehty niin helpoksi siis yliopisto-opiskelijoille, sitä tuetaan. Niin sitten oli vähän, en minä voi olla käyttämättä tätä mahdollisuutta, että minun on pakko vaan mennä. Tai pakko mennä mutta että jotenkin tuli se fiilis että tämä on nyt hyvä juttu.

Se oli minusta outoa että miten [...] laitos on koko ajan hirveästi vastustanut sitä, että minä lähtisin sinne vaihtoon. Minä koen, että meitä ei ole mitenkään kannustettu siihen.

Yksilöllisemmät elämäntilanteeseen ja asenteisiin liittyvät tekijät esiintyivät edellä kuvattuja institutionaalisia tekijöitä runsaammin vaihtojaksolle lähtöön liittyvissä pohdintoissa. Opiskelijavaihtoon lähtemisen prosessia kuvattiin pitkäaikaisena pohdintana, jossa oli punnittu sen sijoittamista ja ajoittamista oman elämän puitteisiin ja voimavaroihin nähden. Omiin sisäisiin valmiuksiin, asenteisiin ja asennoitumiseen sekä minäkuvaan liittyvät tekijät olivat liikkuvuusorientaation muotoutumiseen liittyvissä pohdintoissa laajasti läsnä. Kansainvälistymiseen liittyvät pohdinnat kytkettiin muun muassa kysymyksiin omasta akateemisesta identiteetistä ja minäkuvasta. Esimerkiksi seuraavassa eräs haastateltu pohtii itseään suhteessa ideaaliseen akateemiseen opiskelijatyyppiin, jolle kansainvälistyminen on itsestään selvä ja luontainen toimintatapa.

Minä en ole koskaan ajatellut, että olisin sellainen, että lähdän vaihtoon. Ja minua joskus jopa vähän ärsytti, kun jotkut olivat tosi silleen, että heti kun tuli yliopistoon, niin saman tien silleen, että vaihto on se juttu. Ja sitten minä olin vähän silleen, että ei kyllä. Itselleni se ei ollut mikään alun perin edes oikea vaihtoehto.

Liikkuvuusorientaation muotoutumisessa ovat siten läsnä sekä ulkoiset että sisäiset tekijät toisiinsa linkittyen. Kaikkiaan prosessia voi kuvata monimuotoisena sisäisenä ja myös sosiaalisena neuvotteluprosessina; haastatteluissa tuotiin usein esiin läheisten, ystävien ja muiden merkittävien ihmisten rooli vaihtoon lähtöön liittyvässä päätöksenteossa.

Työelämävalmiuksiin ja kansainvälisen osaamiseen liittyvät merkitykset kytkeytyivät kokonaisvaltaisiin henkilökohtaisen muutoksen, kasvun ja kehittymisen pohdintoihin. Vaihtoon lähtemistä jäsennettiin kypsytymiseen ja rohkaistumiseen sekä myös syvällisemmin identiteettimuutokseen liittyvänä tapahtumana. Vaihtokokemuksen myötä oltiin tultu rohkeammiksi, aloitteellisemmiksi, aktiivisemmiksi sekä sosiaalisesti kyvykkäämmiksi ja saatu enemmän itseluottamusta.

Minusta tuntuu, että olen ollut aktiivisempi sen jälkeen, kun olen tullut takaisin. Ja, ehkä kokeilullisempi. [...] Jokseenkin voi ottaa vastuutehtäviäkin, olen ottanut parikin nyt sen jälkeen. [...] Jonkinlainen luottamuksen kasvu itsen. [...] Ainakin sen verran sanoisin, että minä olen aktiivisempi kyllä, oikeasti ihan kaikessa, kaikenlaisella osa-alueella.

Kansainvälisten kokemusten tarkastelussa oli vaihtelua välineellisen ja itseisarvoisemman suhtautumistavan välillä. Esimerkiksi seuraavassa haastateltava kertoo, kuinka aiempi välineellinen suhtautumistapa muuttui ja laajeni vaihtokokemuksen myötä:

Mistä olen itse ollut aika ihmeissänikin, että vaihtoon voi vähän lähteä sellaisella asenteella, että tuleepahan tämä hoidettua ja voi kirjoittaa CV:hen, että kävin tuolla vaihdossa ja sanoa, että olen ollut rohkea, kun kävin vaihdossa. Mutta sitten se voikin olla paljon isompi juttu itselle, mitä olikaan ajatellut alun perin.

Haastatellut opiskelijat jäsensivät kaikkiaan kansainvälistä osaamista yhtäältä välineellisesti ja viitaten kielitaidon ja muiden yksittäisten taitojen ja tietojen kehittymiseen. Toisaalta painotetummin ja yleisemmin sitä jäsenettiin itseisarvona ja yleisempien, laajasti siirrettävien kykyjen, taitojen ja taipumusten kehittymisenä, jollaisiin on viitattu viimeaikaisissa kansainvälisyysosaamisen teoreettisissa jäsenyksissä (esim. Demos Helsinki 2013).

Tulevaisuuden työelämänäkymiin liittyvät pohdinnat kansainvälisen kokemuksen arvostuksesta työmarkkinoilla ja työnantajien näkökulmasta. Toisaalta ollaan luottavia sen suhteen, että työnantajat arvostavat kansainvälisen kokemuksen tuomia valmiuksia, mutta myös pelätään sen olevan jonkinlainen uhka:

Minä luulen, että sitä arvostetaan kyllä tosi paljon. Ja monissa paikoissa voi ollakin niin että toivotaan että olet käynyt vaihdossa. Että ainakaan se ei huononna mahdollisuuksia todellakaan että päinvastoin. [...] Ja arvostetaan, kielitaitoa ja muuta tuommoista.

Minä en tiedä, arvostetaanko toisaalta hirveästi kansainvälistä kokemusta. [...] En tiedä onko siitä hirveästi ihan itseisarvona siitä kansainvälisestä kokemuksesta sinänsä hyötyä - vai luetaanko se jopa uhaksi

Työmarkkinoille suuntautumisen suhteen opiskelijavaihtoa jäsenetään yhtäältä mahdollisuuksia avartaneena, uusia urapolkuja näkyväksi tehneenä kokemuksena, ja toisaalta aiempia urasuunnitelmia täsmentäneenä ja vahvistaneena kokemuksena. Opiskelijavaihto voidaan nähdä myös strategisemmin suunnitelmallisena pyrkimyksenä luoda kansainvälisiä verkostoja, joiden kautta olisi mahdollista kiinnittyä kansainvälisille työmarkkinoille.

Ehkä se on, saattaa vahvistaa silleen, että haluaisi jotain tämmöistä kansainvälisyyspiirettä siihen tulevaan työhönkin. Silleen tavallaan selkeyttää omaa uratoivetta, sitä että minkä tyypisiä voisi haluta tehdä, niin sitä se varmaan on tehnyt.

Kun olin tullut sieltä vaihdosta Suomeen ja sitten haen [eräaseen yliopistoon Euroopassa] oikeastaan sen takia että ihan niin kun suoraan sanoen niin kun työn perässä että toivoin, että koska täällä on aika hyvät mahdollisuudet, koska täällä on aika suuret markkinat mitä tulee niin kun [tiettyyn teollisuuden alaan] ja sitten jos täällä on [sitä teollisuutta] täällä on myös konsultointia joka on enemmän mistä minä olen kiinnostunut, [...] tiesin että siellä on hyvä koulutusohjelma missä on mahdollisuus oppia paljon ja sitten mahdollista myös ehkä vielä jäädä tänne.

Johtopäätökset

Tässä tutkimuksessa kansainvälistä kokemusta ja kansainvälisyysorientaatiota on tarkasteltu resurssina, jonka merkitys ja hyödyt välittyvät yksilöllisten elämänhistorioiden ja orientaatioiden kautta osaksi opinto- ja työuria. Tulokset vahvistavat aiempien tutkimusten havaintoja vaihto-opiskelun ja muille kansainvälistymisjaksoille osallistumisen sekä niistä hyötymisen sosiaalisesta valikoivuudesta (Ballatore & Federe 2013; Lötzy ym. 2016; Värtinen ym. 2015; Waibe ym. 2016). Tulokset vahvistavat siten liikkuvuusorientaatioon ja liikkuvuudesta hyötymiseen edelleen vahvasti liittyvien sosiaalisten selektiomekanismien esiintymisen. On kuitenkin myös nähtävissä, miten matalamman koulutustaustan perheistä tulevat liikkuvuusorientoituneet opiskelijat hyötyvät kansainvälistymisestä ja vaihtokokemuksista (vrt. Di Pietro 2015), minkä myötä tulokset tähdentävät kaikkien opiskelijaryhmien liikkuvuuden edistämisen tukemisen merkitystä tasa-arvon toteutumisen näkökulmasta.

Työelämänäkymien suhteen tulokset ovat osin ristiriitaisia. Yhtäältä ei-liikkuvat näyttävät luottavamaisemmilta työllistymisen ja koulutuksen tuottaman kotimaan työmarkkinoilla tarvittavan osaamisen suhteen. Toisaalta liikkuvuusorientoituneet ilmentävät *kansainvälistä työelämäorientaatiota* uskoessaan koulutuksensa antavan osaamista kansainvälisille työmarkkinoille ja arvioidessaan olevansa valmiita hakemaan töitä ulkomailta, jos eivät työllisty kotimaassa valmistumisen jälkeen. On tärkeää huomata, että vastaajien arviot ovat subjektiivisia eivätkä kuvaa todellisia valmiuksia kotimaisilla tai kansainvälisillä työmarkkinoilla. Tulokset eivät myöskään kerro syy-seuraus -suhteista vaan vain erilaisten orientaatioiden välisistä yhteyksistä. Voidaan ajatella, että ne, jotka ovat valmiita työllistymään ulkomaille tai kokevat tutkinnon antavan kansainvälistä osaamista, hakeutuvat myös luontevammin kansainväliseen opiskelijavaihtoon. Näillä orientaatioilla on edelleen yhteyksiä sosiaaliseen taustaan, mikä kiinnittää huomiota myös koulutuksellisen uusintamisen mekanismien työmarkkinoille ulottuviin vaikutuksiin.

Laadullinen haastatteluaineisto auttaa osaltaan ymmärtämään tilastollisen analyysin tuloksia ja niihin sisältyviä jännitteitä ja ristiriitoja. Kokonaisuudessaan haastatteluaineisto valottaa korkeakouluopiskelijoiden moninaisia jäsennyksiä kansainvälisestä liikkuvuudesta osana omaa opintopolkuaan ja työuranäkymiään. Tulokset nostavat esiin, kuinka erilaiset

ulkoiset ja sisäiset, rakenteelliset ja henkilökohtaisiin elämäntilanteisiin, minäkuvaan, uskomuksiin ja asenteisiin liittyvät tekijät ovat läsnä kansainvälistymistä koskevissa pohdinnoissa. Jokila ja Kallo (2017, 23-24) ovat raportoineet Eurostudent VI -aineiston pohjalta - myös aiemmassa tutkimuksessa havaittuja - koettuja liikkuvuuden esteitä, jotka taloudellisten ja ihmissuhteisiin liittyvien tekijöiden ohella liittyvät sisäisiin motivaatiotekijöihin ja ulkoihin tukirakenteisiin (myös esim. Lörz ym. 2016). Haastattelujen analyysin kautta kuva liikkuvuuden esteiden yksilöllisistä ja tilanteisesti neuvotelluista merkityksistä monipuolistuu: yksilöllisissä elämäntilanteissa esteet kytkeytyvät usein monimuotoisesti toisiinsa. Kaikkiaan tulokset tähdentävät huomion kiinnittämistä sekä yksilöllisiin lähtökohtiin että liikkuvuutta tukeviin ja estäviin rakenteisiin.

Kansainvälisen osaamisen ja työmarkkinavalmiuksien näkökulmasta laadullinen analyysi tuo esiin, kuinka kansainvälistä kokemusta hahmotetaan yhtäältä spesifien työelämätaitojen kuten kielitaidon ja sosiaalisten taitojen sekä toisaalta henkilökohtaisen muutoksen, kasvun ja kehityksen näkökulmista. Liikkuvuuden merkitystä jäsennetään laajana, elämän kokonaisuuteen ja minäkuvaan liittyvänä kysymyksenä. Kansainvälistymisen kokemukset kaikkiaan näyttäytyvät yksilön opintopolulla tärkeinä oman elämän, uran ja tulevaisuusnäkökymien sekä konkreettisten kotimaisten ja kansainvälisten työllistymisnäkökymien ja oman osaamisen pohdinnan paikkoina (Carver ym. 2014; Penttinen ym. 2013). Ne voivat sekä avartaa että tämentää työmarkkinanäkymiä ja urasuunnitelmia (vrt. Waibe ym. 2017, 86-87).

Liikkuvuusorientaation heikko kytkeä työllistymiseen liittyvään luottamukseen ja osaamiseen kotimaan työmarkkinoilla on ristiriitainen. Tulos voi kertoa liikkuvuusorientoituneiden tietoisuudesta globalisoituvan maailman ja työelämän haasteista riskien ja epävarmuuksien yhteiskunnassa. Kansainväliset kokemukset voivat kyseenalaistaa ja haastaa totuttua ymmärrystä tulevaisuudesta. Haastatteluaineiston perusteella voidaan ajatella, että luottamuksen horjuminen ei välttämättä merkitse tulevaisuususkon horjumista sinällään, vaan liittyy kenties kriittisempään ja realistisempaan kuvaan omasta osaamisesta ja mahdollisuuksista kotimaisilla ja kansainvälisillä työmarkkinoilla.

Kansainvälistymiseen ja ulkomailla opiskeluun liittyvien ja niitä tukevien pedagogisten ja ohjauksellisten interventioiden tutkimus antaa viitteitä siitä, että kansainvälisen kokemuksen hyödyntäminen paranee, kun siihen liitetään pedagogisia tavoitteita ja huolehditaan siitä, että opiskelija hahmottaa ulkomailla vietetyn ajan tavoitteellisena oppimisprosessina. Esimerkiksi Vande Berg (2009) raportoi pedagogisesti suunniteltujen, kulttuurista mentorointia sisältävien ohjelmien tuottavan parempia tuloksia kulttuurien välisessä osaamisessa kuin ohjelmat, joissa opiskelijat jätetään ilman ohjausta ulkomaan jakson aikana. Myös Rahikainen ja Hakkarainen (2013, 481-482) painottavat kansainvälisen liikkuvuuden jäsentämistä pedagogisena prosessina, mihin kuuluvat selkeästi määritellyt pedagogiset tavoitteet.

Saarikallio-Torp ja Wiers-Jenssen (2010) esittävät, että muodollinen tasa-arvo ei ole riittävä tavoite kansainvälistämisen edistämiseksi, vaan tarvitaan erityisiä toimia, jotka on suunnattu kansainvälistymisessä aliedustetuille ryhmille, erityisesti vähäisen liikkuvuuspuutteen omaaville, matalasta sosioekonomisesta taustasta tuleville korkeakouluopiskelijoille. Tulosten pohjalta voidaan todeta, että vaikka koulutusjärjestelmä sinänsä tukisi yhdenvertaisia mahdollisuuksia, niiden toteutuminen voi edellyttää toimintamalleja, joilla pystytään purkamaan yksilöllisiä tiedostamattomia, kulttuurisia ja elämänhistoriallisia esteitä. Kansainvälistymisen yhdenvertaisuuden toteutuminen voidaan koulutuksellisen tasa-arvon toteutumisen ohella nähdä tärkeänä tekijänä myös korkeakoulutettujen asiantuntijoiden kansainvälisen osaamisen kehittämisessä sekä liikkuvuuden edistämiseksi myös globaaleilla työmarkkinoilla.

LÄHTEET

- Ballatore, M. & Ferede, M. 2013. The Erasmus Programme in France, Italy and the United Kingdom: Student mobility as a signal of distinction and privilege. *European Educational Research Journal* 12, 4, 525-533.
- Brooks, R., Waters, J & Pimlott-Wilson, H. 2012. International education and the employability of UK students. *British Educational Research Journal* 38, 2, 281-298.
- Böttcher, L., Araújo, N., Nagler, J., Mendes, J., Helbing, D. & Herrmann, H. 2016. Gender Gap in the ERASMUS Mobility Program. *PLoS ONE* 11, 2, 1-8.
- Carver, Eric, Itkonen, Leena & Kanninen, Minna-Rosa. 2014. Tulevaisuus tässä ja nyt - työelämäorientaatio Helsingin yliopistossa 10 vuotta. Helsingin yliopiston urapalvelut.
- Crossman, J.E. & Clarke, M. 2010. International experience and graduate employability: stakeholder perception on the connection. *Higher Education* 59, 599-613.
- Demos Helsinki. 2013. Piilotettu osaaminen. Emme tunnista nykyajan kansainvälisiä osaajia – mutta juuri heitä jokainen työnantaja tarvitsee muuttuvassa maailmassa. Helsinki: CIMO.
- Di Pietro, G. 2015. Do study abroad programs enhance the employability of graduates? *Education Finance and policy*. 223-243.
- Eurostat & Eurostudent 2009. The Bologna Process in Higher Education in Europe: Key Indicators on the Social Dimension and Mobility. Luxembourg.
- Garam, I. 2016. Korkeakouluopiskelijoiden kansainvälinen liikkuvuus Suomessa 2015: ulkomaanjaksot. Helsinki: CIMO.
- Hauschildt, K. & Gwosć, C. & Netz, N. & Mishra, S. 2015. Social and Economic Conditions of Student Life in Europe. Eurostudent V 2012-2015. Synopsis of Indicators. DZHW. eurostudent.eu.
- Jacobone, V. & Moro, G. 2015. Evaluating the impact of the Erasmus programme: skills and European identity. *Assessment & evaluation in Higher Education* 40, 2, 309-328.
- Jokila, S. & Kallio, J. 2017. Yliopisto-opiskelijoiden kansainvälinen liikkuvuus – luonteva osa tutkintoa? Eurostudent VI – tutkimuksen artikkelisarja. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2017:26. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö.
- Kronholz, J.F. & Osborn, D.S. 2016. The impact of study abroad experiences on vocational identity among college students. *Frontiers: The Interdisciplinary Journal of Study Abroad* XXVII (April), 70-84.
- Lörz, M. & Netz, N. & Quast, H. 2016. Why do students from underprivileged families less often intend to study abroad. *Higher Education* 72, 153-174.
- Messer, D. & Wolter, S. 2007. Are student exchange programs worth it? *Higher Education* 54, 647-663.
- OKM 2017. Ehdotus laadullisen työllistymisen sisällyttämiseksi korkeakoulujen rahoitusmalleihin 1.1.2019 alkaen. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2017:8. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö.
- Penttinen, L., Skaniakos, T. & Lairio, M. 2013. Supporting students' pedagogical working life horizon in higher education. *Teaching in higher Education* 18, 8, 883-894.
- Rahikainen, K. & Hakkarainen, K. 2013. Nordic Experiences: Participants' Expectations and Experiences of Short-Term Study Abroad Programs. *Scandinavian Journal of Educational Research*, 57, 5, 467-487.
- Rodrigues, M. 2013. Does Student Mobility During Higher Education Pay? Evidence from 16 European Countries.
- Saarikallio-Torp, M. & Wiers-Jenssen, J. 2010 (toim.) Nordic students abroad. Student mobility patterns, student support systems and labour market outcomes. *Studies in social security and health* 110. Helsinki: Kela.
- Sainio, J., Carver, E. & Kangas, T. 2017. Eväitä hyvän työuran rakentamiseen. Aarresaari-verkoston maisteriura-seuranta 2016. https://www.aarresaari.net/download/71/ev%C3%A4it%C3%A4_hyv%C3%A4n_ty%C3%B6uran_rakentamiseen_maisteriuraseuranta_2016/pdf (luettu 12.5.2017)
- Siekinen, T. 2013. Kansainvälistymismahdollisuuksien tasa-arvo koulutuksessa. Koulutuksen tutkimuslaitos. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Souto-Otero, M. 2008. The Socio-Economic Background of Erasmus Students: A Trend towards Wider Inclusion. *International Review of Education* 54, 135-154.
- Tuomi, L. 2017. Ahkerat & rohkeat osaajat maailmalla. CIMOn kansainvälisten harjoitteluohjelmien vaikuttavuusarviointi. Raportit ja selvitykset 2017:4. Helsinki: Opetushallitus.
- Värtinen, V., Moiso, J. & Piironen, K. 2015. Kansainvälinen opiskelijaliikkuvuus ja korkeakouluopintojen siirrettävyys Eurostudent V -tutkimuksen tuloksien valossa. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2015:22.
- Vande Berg, M. 2009. Intervening in student learning abroad: a research-based inquiry. *Intercultural Education* 20, 15-27.
- Waibe, S., Rüger, H., Ette, A. & Sauer, L. 2016. Career consequences of transnational educational mobility: A systematic literature review. *Educational Research Review* 20, 81-98.
- Wiers-Jenssen, J. 2011. Background and Employability of Mobile vs. Non-Mobile Students. *Tertiary Education and Management* 17, 2, 79-100.

Från studerandeutbyte till internationella arbetskarriärer – en studieväg med lika möjligheter?

SAMMANFATTNING

Denna artikel studerar vilka kopplingar högskolestuderandenas internationella mobilitet och mobilitetsinriktning har med den sociala bakgrunden samt med arbetslivsorienteringen och framtidsutsikterna.

Artikeln beskriver med hjälp av Eurostudent VI-enkätmaterial vilka skillnader som kan observeras i intresset för internationell mobilitet beroende på den sociala bakgrunden. Såväl genomförd som planerad mobilitet beaktas. För det andra studerar artikeln vilken koppling den sociala bakgrunden och mobilitetsorienteringen har med arbetslivsorienteringen under studietiden: tron på sysselsättning, bedömningen av den egna arbetsmarknadsberedskapen och kompetensen samt beredskapen att söka arbete utomlands. Med hjälp av intervjumaterial som samlats in av universitetsstudenter som återvänt från utbyte fördjupas de kvantitativa resultaten för Eurostudent VI-enkäten. Materialet belyser hur studerandena uppfattar internationaliseringen samt kompetensen och arbetslivsutsikterna som anknyter till den som en del sin individuella studieväg och karriärplanering.

Högskolestuderandena är mer mobila än studerandena på lägre utbildningsstadier och i Finland är studerandena vid vetenskapsuniversitet mer mobila än studerandena vid yrkeshögskolor (bl.a. Garam 2016). I den tidigare forskningen har man framfört kritiska synpunkter på vilka Erasmus-programmet i sista hand gynnar, eftersom det är sociala faktorer som styr vilka som deltar i och har nytta av det. All forskning stöder dock inte genomgående påståendet om att nyttan helt enkelt hopar sig. I forskningen finns också sådant som vittnar om att studerande från familjer med en lägre social bakgrund kan ha relativt sett större nytta av utlandsperioder än personer från mer privilegierade förhållanden, till exempel med tanke på arbetsmarknadsverkningarna. Med andra ord kan internationell mobilitet även jämna ut sociala skillnader.

Artikeln grundar sig på en empirisk undersökning där man bland universitets- och yrkeshögskolestuderande födda i Finland (n=4809) som deltagit i Eurostudent VI-undersökningen analyserade mobilitetsorienteringens koppling till den sociala bakgrunden, tron på sysselsättning efter utexamineringen, bedömningen av beredskapen och kompeten-

sen i fråga om den inhemska och internationella arbetsmarknaden samt beredskapen att söka arbete utomlands. På basis av Eurostudent VI-materialet kan man konstatera att det finns en större mobilitetsorientering bland universitetsstuderande (47,2 %) än bland yrkeshögskolestuderande (32,7 %). Kvinnor är mer intresserade av mobilitet än män vid både universitet och yrkeshögskolor. Den sociala bakgrunden har en tydlig koppling till hur allmänt intresset för mobilitet är bland både yrkeshögskole- och universitetsstuderande. Högskolevis är skillnaderna i profilerna mycket lika i fråga om den påverkan som föräldrarnas utbildningsbakgrund har: när föräldrarnas utbildningsnivå ökar, ökar även andelen mobilitetsorienterade.

Över hälften av deltagarna ansåg att deras nuvarande utbildningsprogram gav åtminstone rätt bra kompetens för både den inhemska och den internationella arbetsmarknaden. I fråga om beredskapen för den internationella arbetsmarknaden ansåg de mobilitetsorienterade att deras utbildning gav bättre kompetens än de icke-mobila.

Högskolestuderande som var mobilitetsorienterade var mer beredda än icke-mobila studerande att söka jobb utomlands efter att de utexaminerats. Föräldrar med hög utbildning är även en faktor som stärker beredskapen att sysselsätta sig utomlands och har en koppling till intresset för mobilitet: mobilitetsorienterade deltagare med föräldrar med utbildning på grundnivå har större beredskap att sysselsätta sig utomlands än icke-mobila barn till föräldrar med utbildning på grundnivå.

Studerande som är mobilitetsorienterade och kommer från familjer med en lägre utbildningsbakgrund har nytta av internationalisering och erfarenheter av utbyte, och därmed betonar resultaten att främjande av mobiliteten inom alla studerandegrupper är viktigt med tanke på jämlikheten.

På basis av resultaten kan man konstatera att även om utbildningssystemet i sig stöder lika möjligheter så kräver förverkligandet av möjligheterna funktionsmodeller för att undanröja personliga, omedvetna hinder samt kulturella och erfarenhetsbaserade hinder. Förverkligandet av jämlikhet inom internationalisering kan vid sidan om den utbildningsmässiga jämlikheten ses som en viktig faktor i utvecklingen av den internationella kompetensen hos högskoleutbildade sakkunniga samt i främjandet av mobiliteten även på den globala arbetsmarknaden.

International career via student exchange – study path of equal opportunities?

ABSTRACT

This article examines how the international mobility and the mobility orientation of higher education students are connected to their social background, working life orientation and future prospects.

The article utilises Eurostudent VI survey data to describe how students' social background affects their international mobility orientation, both realised and planned mobility. The article also examines the connection of social background and mobility orientation with the working life orientation of students' study paths: confidence in finding employment, assessment of one's own labour market readiness and skills, and readiness to seek employment abroad.

The quantitative results of the Eurostudent VI survey have been complemented with interviews conducted with university students who have returned from student exchange. The interviews also shed light on how students perceive internationalisation, the skills and competences related to it and their work prospects as part of their individual study paths and career planning.

Higher education students are more internationally mobile than students at other levels of education. In Finland, university students are more internationally mobile than students at universities of applied sciences (UAS) (for example Garam 2016). Critical questions have been raised in earlier publications about who actually benefit from the Erasmus programme, as the participation and the resulting benefits fall on a socially exclusive group. However, not all studies consistently support the claims about direct accumulation of benefits. Research literature also suggests that students who come from families with lower social background could benefit from periods spent abroad relatively more than students who have more privileged backgrounds, when examining, for example, the labour market effects. In other words, international mobility may also even balance primary social differences.

The article is based on an empirical study analysing the Eurostudent VI survey responses of students born in Finland and studying at a university or a university of applied sciences (n=4,809). The study examined the connection of the students' mobility orientation with their social background, confidence in finding employment after graduation, assessment of domestic and international labour market readiness and skills, and the readiness to seek employment abroad. It may be stated, based on the Eurostudent VI survey data, that university students are more mobility-oriented (47.2%) than students at universities of applied sciences (32.7%). Women are more mobility-oriented than men both at universities and universities of applied sciences. Social background is clearly connected with mobility orientation among both university students and UAS students. However, the profiles, while different between the higher education institutions, are very similar in regard to the effects of the education background of both mothers and fathers of students: when the parents' level of education rises, the proportion of mobility-oriented students also increases.

More than half of the students assessed that their degree programme provides them with at least fairly good skills for both domestic and international labour markets. In regard to readiness to enter the international labour market, mobility-oriented students assessed the competences provided by their degree programme to be higher than the students who were not mobility-oriented.

Mobility-oriented higher education students were more ready to seek employment abroad after graduation than students who were not mobility-oriented. Parents' high educational background also strengthens the readiness to find employment abroad and is connected to mobility orientation: mobility-oriented students whose parents had only comprehensive school background had greater readiness to find employment abroad than students who were not mobility-oriented and whose parents had only comprehensive school background.

Mobility-oriented students who come from families with lower education background benefit from internationalisation and exchange experiences. This means that it is important, from the equality perspective, to support and promote mobility among all student groups.

Based on the results it can be stated that even if the education system in principle supports equal opportunities for internationalisation, the actual realisation of these opportunities may call for new actions that could help unravel individual, subconscious, cultural and life history-related impediments. In addition to equality in education, the realisation of equal opportunities for internationalisation can also be seen as an important factor in the development of the international skills of academic experts and in the promotion of their mobility also in the global labour market.

Opetus- ja kulttuuriministeriö

Undervisnings- och kulturministeriet

Ministry of Education and Culture

Ministère de l'Éducation et de la Culture

eurostudent.eu
★★★★★

ISBN: 978-952-263-488-7 (nid.)
ISBN: 978-952-263-489-4 (PDF)
ISSN: 1799-0343 (nid.)
ISSN 1799-0351 (PDF)

